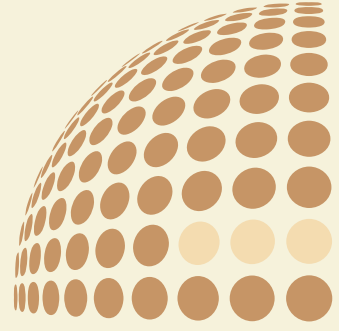

SETA ANALİZ

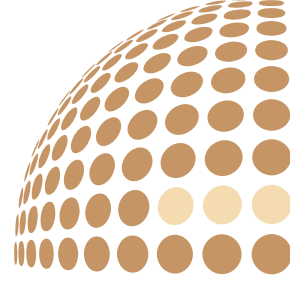
SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı | www.setav.org | Mayıs 2011

12 EYLÜL'DEN 12 HAZİRAN'A SİYASİ PARTİLER MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ (MHP)

HÜSEYİN KOCABİYİK

SETA ANALİZ

AA, Emin Gürbüz

Sayı: 39 | Mayıs 2011

12 EYLÜL'DEN 12 HAZİRAN'A SİYASİ PARTİLER
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ (MHP)

HÜSEYİN KOCABIYIK

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ | 4

I. 22 TEMMUZ SEÇİMLERİNDEN BUGÜNE MHP SİYASETİ | 5

II. KÜRT MESELESİNE ÇIPALANMIŞ BİR SİYASET | 6

III. BÜYÜK KIRILMA: 12 EYLÜL REFERANDUMU | 7

IV. MHP NEDEN OY KAYBEDİYOR? | 8

VI. MHP'NİN MEVCUT SEÇMEN PROFİLİ | 9

VII. 12 HAZİRAN'DA MHP'Yİ NE BEKLİYOR? | 10

VIII. MHP LİSTELERİNİN KARAKTERİ | 10

IX. MHP'NİN SEÇİM BEYANNAMESİ | 11

X. KONJONKTÜREL GELİŞMELERİN MHP'YE ETKİLERİ | 12

SONUÇ | 13

ÖZET

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 42 yıldır Türk siyasetinde faaliyet göstermesine karşın, 20. yüzyılın başlarına kadar uzanan köklü bir ideolojik altyapıya sahiptir. Bu yarım asra yaklaşan serüven boyunca, MHP, Türkiye siyasetinde yaşanan kırılmalardan etkilenerek hem söylem hem de taban itibarıyla köklü değişimler geçirmiştir. 1980'den önce, soğuk savaşın anlamlandırdığı siyasal atmosferde, varlığını komünizm karşıtlığına hasrederek silahlı mücadeleyi içeren bir politika benimseyen MHP, 12 Eylül askeri darbesinden sonra, varlığını terör ve etnik ayrışmaya karşıtlık üzerine bina ederek, ülkücü gençleri sokaklardan uzak tutmuştur.

2002 seçimlerinde Meclis-dışında kalan MHP, 2007 seçimlerinde yeniden Meclise girmeyi başarmıştır. Seçim atmosferinde ve seçimlerden sonraki ilk bir-iki yıllık dönemde, çözümün parçası olma iddiasıyla kronik birçok meselede anahtar rolü oynayan MHP, AK Parti'nin başlattığı demokratik açılım politikasıyla bu tavrını sona erdirmiş ve negatif bir siyaset izlemeye başlamıştır.

MHP, milliyetçi gençleri sokaklardan uzak tutma konusunda yapıcı bir siyaset üretse de, Kürt meselesinde tepkisel ve negatif bir siyaset dili benimsemiştir. İç Anadolu'daki taban kaybını Batı Anadolu'daki ulusalcı tabanla telafi etmek üzere benimsediği bu tepkisel-milliyetçi politikanın bir sonucu olarak MHP, 12 Eylül 2010'daki anayasa değişikliği referandumunda takındığı "hayır" tutumuyla ciddi bir kimlik krizine girmiş ve tabanının önemli bir kesimini küstürmüştür.

Bu kriz, MHP'yi baraj sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. 12 Haziran 2011 seçimleri, MHP'nin süregelen kimlik krizini aşması için ciddi fırsatlar sunmaktadır. Ancak, milletvekili aday tercihi ve seçim kampanyasının ilk örnekleri, bu fırsatı yeterince verimli değerlendirmede göstermektedir.

Elinizdeki analiz, MHP'nin Türkiye siyasetindeki yerini, söylem ve politika açmazlarını ve seçimlerin MHP açısından içerdiği imkân ve riskleri tarihsel bir perspektifle değerlendirmektedir.

12 EYLÜL'DEN 12 HAZİRAN'A SİYASİ PARTİLER MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ (MHP)

GİRİŞ

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), tarihi kökleri ve siyasal-toplumsal etkinliğiyle, Türkiye'nin en güçlü siyasi hareketlerinden biridir. Bir siyasi parti olarak resmi kuruluşu 9 Şubat 1969 tarihinde olsa da, MHP'nin geçmişini ve beslendiği kaynakları 20. yüzyılın başındaki canlı fikir hareketleriyle ilişkilendirmek mümkündür. Mustafa Celalettin Paşa'dan Fuat Köprülü'ye, Ömer Seyfettin'den Nihal Atsız'a, Sadri Maksudi Arsal'dan Zeki Velidi Togan'a ve tabii Erol Güngör'e kadar modern milliyetçilik düşüncesinin zihni alt yapısını oluşturan önemli isimler, MHP'nin üzerinde siyaset yaptığı siyasal, kültürel ve toplumsal alanın oluşmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu kuvvetli alt yapıdır ki, milliyetçiliğin siyasi alana taşınması ve partileşmesi ile birlikte, söz konusu fikri zemin üzerinde soğuk savaş dünyasının en muhkem anti-komünist milliyetçi örgütlenmelerden birisinin ortaya çıkması mümkün hale gelmiştir.

Soğuk savaş döneminin Türkiye izdüşümü, ideolojik mücadelenin sokakları teslim aldığı bir vasatın ortaya çıkması olmuştur. Bu ortam MHP ve ülkücü hareketin şiddet sarmalının bir parçası haline gelmesiyle kanlı bir sürece dönüşmüştür. 1980 öncesi şiddetin bir parçası haline gelme, bir yandan MHPye yönelik halk desteğini artırırken diğer yandan MHP'nin genel kamuoyu gözündeki meşru imajında ciddi hasarlara yol açmıştır. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında cuntanın MHP ve Ülkücülerin de üzerine gitmesinde bu imajın etkisi büyüktür.

12 Eylül darbesinden sonra sol ile birlikte MHP ve ülkücüler de çok derin etkiler bırakan acılar yaşamışlardır. 12 Eylül sonrasında demokratik düzenin yeniden başlamasıyla MHP ve ülkücüler kutsal bir değer attetikleri devlete daha mesafeli yaklaşmışlar ve daha toplum merkezli bir milliyetçiliği benimsemişlerdir. Bu tercih MHP'yi 1987 seçimlerinde alınan yüzde 2,9'luk oydan, 1999 seçimlerinde kesin bir seçim zaferini ifade eden yüzde 18'lik bir oya taşımıştır. Bu sıçrama MHP'yi iktidar ortağı yapmıştır. Mayıs 1999-Kasım 2002 tarihleri arasındaki üç buçuk yıllık iktidar ortaklığı deneyiminin pek de başarılı geçmediği, başta MHP'liler olmak üzere herkesçe kabul edilen bir gerçektir.

Nitekim iktidar ortaklığı ardından gelen erken seçim MHP'yi 10 puanlık bir düşüşle baraj altına itmiştir.

Ancak bu süreç içerisinde MHP'nin Alpaslan Türkeş'ten sonraki lideri Devlet Bahçeli, özellikle ülkücülerin siyaset ve toplumsal hayat içerisindeki rollerini belirlemek bakımından, çok önemli kararlar almış ve uygulamıştır. Bunların başında, Ülkücü gençlerin sokak hareketlerinden uzak durmasının sağlanması yer almaktadır. Etnik çatışma potansiyeli taşıyan bir ülkede bu kararı almak son derece önemlidir.

Bugün yurt sathında MHP kontrolünde tam 2500 tane ülkü ocağının olduğunu ve bu yerlerde heyecanlı gençlerin kümелendiğini düşünürsek, Devlet Bahçeli'nin "*Silah kullanmayan değil bilgisayar kullanan Ülkücü istiyoruz*" çağrısının büyük bir sorumluluk örneği olduğu anlaşılır. Türkiye onca kışkırtma karşısında bir kardeş kavgası yaşamamışsa, etnik bir çatışma batağına saplanmamışsa, bunda Devlet Bahçeli ve MHP yöneticilerinin de ciddi paylarının bulunduğu altını tekrar özenle çizmekte yarar vardır.

Ancak, 1999 seçimlerinden 3 Kasım 2002 seçimlerine, 2004 mahalli seçimlerinden 2007 genel seçimlerine kadar geçen süreçte, inişli çıkışlı bir seyir takip eden MHP oyları, 12 Haziran 2011 seçimlerine giderken tartışmaya açık bir takım tahminlerin konusu olabilmektedir. Son dönemlerde yapılan kamuoyu araştırmalarının birçoğu MHP'yi % 10'luk baraj çizgisinde göstermektedir. Hiç şüphe yok ki, MHP çok dinamik bir teşkilat yapısına sahip ve konjonktürel gelişmelerden doğrudan etkilenen bir partidir. Bu nedenle, MHP'nin barajı geçip geçmeyeceğine dair tahminlerde bulunurken temkinli olmak daha doğru olacaktır.

MHP'nin "milliyetçilik, demokrasi, devlet, AB" gibi konularda özgün tanımlamalar ve davranışlar geliştirememiş olması, bu partinin sistem içerisindeki "pozitif rol"ünü giderek zayıflatmaktadır. MHP'de bugün fikri manada bir savrulmuşluk hali mevcuttur ki, bunun giderilmesi için belki yüzyıl geriye giderek köklü bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Örneğin, Türk milliyetçiliğini etkileyen insanların birçoğunun Asya kaynaklı dış Türkler olmasının MHP'nin istikrarlı bir fikir çizgisi ortaya koyamamasında rolü nedir? gibi bir soru, çok ilginç cevaplara kapı aralamaktadır.

Aynı şekilde, bir siyasal hareket olarak milliyetçiliğin bir ihtilalci asker tarafından başlatılmasının MHP'nin devlet kaynaklı milliyetçilik ile toplum kaynaklı milliyetçilik arasında gidip gelmesindeki rolü nedir? sorusu da aynı şekilde üzerinde durulması gereken bir konudur. MHP, bu ve benzeri soruları cesaretle cevaplama ve tartışma çabası içine girdiğinde kronik sorunlarını çözme konusunda epey mesafe kat edecektir.

I. 22 TEMMUZ SEÇİMLERİNDEN BUGÜNE MHP SİYASETİ

22 Temmuz 2007 seçimleri pek çok yönüyle Türk siyasetinin en önemli seçimlerinden biri olmuştur. TBMM'nin özgürce Cumhurbaşkanı seçmesinin önüne engellerin çıkarıldığı bir sürecin hemen ardından yapılan 22 Temmuz seçimleri, pek çok parti ve siyasi aktör için aynı zamanda bir demokrasi sınavı olmuştur. Hakkını vererek belirtmek gerekir ki; MHP bu sınavdan alınının akıyla çıkmıştır. Her fırsatta, demokrasiye müdahale

MHP'nin
"milliyetçilik,
demokrasi,
devlet, AB" gibi
konularda özgün
tanımlamalar
ve davranışlar
geliştirememiş
olması, bu
partinin sistem
içerisindeki "pozitif
rol"ünü giderek
zayıflatmaktadır.

Kürt meselesinde sergilediği bu siyaset MHP'yi tek boyutlu, gergin ve yeniden devletçi milliyetçiliği benimsemiş bir parti görünümüne sokmaktadır.

etme çabasında olan güçleri uyarmış ve TBMM'nin milli iradenin merkezi olduğunu hatırlatmıştır. Nitekim MHP'nin bu tutumu seçmen tarafından ödüllendirilmiş ve oyu yüzde 8,4'ten yüzde 14,3'e yükselmiştir.

22 Temmuz seçimlerinden sonra yaşanan gelişmeler karşısında MHP demokratik tutum içerisinde yapıcı bir rol oynamaya devam etmiştir. Kabul etmek gerekir ki MHP'nin 367 hukuk skandalının yarattığı sonuçları ortadan kaldıran girişimi olmasaydı, TBMM ülkenin Cumhurbaşkanı seçemeyecekti. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanlığı seçiminde MHP'nin sorun çözücü tavrı, Türkiye'yi ve demokratik hayatımızı çok büyük bir kaostan kurtarmıştır. Diğer yandan başörtüsü sorunu karşısında MHP'nin takındığı tavır ve sorunun kökten çözümü konusunda aldığı inisiyatif de dikkat çekicidir.

MHP, iktidar partisine yaptığı Anayasa değişikliği önerisiyle başörtüsü meselesinde tercihini hak ve özgürlüklerden yana kullanmıştır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi CHP'nin başvurusu üzerine bu değişikliği geri çevirmişse de, MHP'nin konuya ilişkin açık tutumu, siyasetin bu konuyu kökten çözme arzularını güçlendirmiştir.

II. KÜRT MESELESİNE ÇIPALANMIŞ BİR SİYASET

22 Temmuz'dan 12 Haziran'a giden süreçte, bir yandan yukarıda işaret edilen olumlu, yapıcı ve sorun çözücü bir MHP mevcutken, diğer taraftan bu imaja tamamen zıt başka bir MHP görüntüsü bulunmaktadır. MHP, Kürt sorunu gibi her geçen gün Türkiye'ye maliyeti artan bir sorun karşısında ikili bir tavır sergilemektedir. Bir yanda Kürt sorununun Türkler ve Kürtler arasında etnik bir çatışma düzeyine çıkmasını engellemek için yüksek bir sorumluluk sergilemişken, diğer yanda Kürt meselesi üzerinden sürekli olarak gerilim üretilip, buradan bir siyasi güç devşirme yoluna başvurmaktadır. Bu ikili tutum MHP'nin Kürt meselesinin çözümü konusundaki mukayeseli avantajlarını oldukça gölgelemektedir.

MHP'nin Kürt sorununa dönük çözüm eksenli bir tutum içinde olması, hem toplumsal barışı güçlendirecek, hem de MHP'ye Türkiye'yi dengeleyen-düzenleyen bir parti hüviyeti kazandırabilecektir. Ancak MHP bu tarihi role değil, polemige, suçlamaya, gerilime dayalı, çözümü engelleyici bir role soyunmuş durumdadır. MHP'nin bu tutumu ve Devlet Bahçeli'nin sert beyanları, Türk halkının önemli bir bölümü için bir tür güvence ve sigorta vazifesi gören MHP'yi aynı çevrelerin gözünde şehit cenazelerini istismar eden bir parti haline getirme riskini taşımaktadır. Elbette bunda Başbakan Erdoğan'ın çözüm eksenli tutumunun inandırıcılık bakımından hayli yaygın hale gelmesinin payı da vardır. Diğer taraftan Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler, seçmenin açılım politikasının doğru bir politika olduğunu düşünmesine neden olmuştur.

Kürt meselesinde sergilediği bu siyaset MHP'yi tek boyutlu, gergin ve yeniden devletçi milliyetçiliği benimsemiş bir parti görünümüne sokmaktadır. Toplumun beklentileri ve tasavvurları değişirken ve Türk insanı çözüm özlemi içindeyken, MHP'nin Türkiye'nin birlik- bütünlük davasına hizmet etmesini sağlayacak avantajlarını göz ardı etmesi, siyasetin temel kurumlarından birisi olmasını zorlaştıran bir neden olarak görülebilir. MHP'nin bir önceki seçimde aldığı oyların gerisine düşmesinin ve baraj

korkusu yaşamamasının altında, Kürt meselesine dönük yaklaşımının önemli bir payı olduğu ortadadır.

III. BÜYÜK KIRILMA: 12 EYLÜL REFERANDUMU

12 Eylül 2010 tarihinde yapılan kısmi Anayasa değişikliği referandumu, MHP'nin 42 yıllık tarihi içerisinde yaşadığı en önemli kırılmayı ifade etmektedir. Askeri darbele- rin oluşturduğu vesayetçi yapılanmanın tasfiyesi anlamına gelen değişikliklere MHP, beklenmeyen bir direnç göstermiş ve referandum süresine çok etkili bir "hayır" kam- panyası gerçekleştirmiştir. HSYK'nın ve Anayasa Mahkemesi'nin o mevcut yapısıyla Türkiye'nin ilerleyişine nasıl pranga vurduğunu en iyi bilecek durumda olan MHP'nin bu kararı, en başta kendi çekirdek tabanında yer yer itirazlarla karşılanmış, hatta bu partinin geleneksel disiplin anlayışına pek de uygun olmayan biçimde, MHP'nin refe- randum tavrı açıkça eleştirilmiştir.

12 Eylül darbesinin acısını yaşamış MHP'li kadroların 12 Eylül rejiminin tasfiyesi anla- mına gelen bu değişiklik paketinin reddini içlerine sindirmeleri mümkün değildi ve ni- tekim orta Anadolu'daki milliyetçi-muhafazakâr tabanın önemli bir kısmı, güçlü parti sadakatini bir yana bırakarak referanduma açıkça "evet" demiştir.

MHP'nin 12 Eylül referandumunda CHP ile aynı kulvarda ve hatta vesayetçi düzenin tasfiyesi konusunda CHP'den daha ateşli bir "hayırcı" olması, aynı zamanda parti olarak yakın geçmişte aldığı kararlarla çelişkiye düşmesine de neden olmuştur. 2007 seçim- leri sonrasında TBMM'ye girerek Cumhurbaşkanı'nın seçimini sağlaması ve Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararını boşa çıkarması, MHP'nin girişimiyle yapılan, başörtüsünü serbest bırakmayı amaçlayan değişikliği Anayasa Mahkemesi'nin bozması, MHP'nin Anayasa değişikliğine karşı gösterdiği aşırı reaksiyonla çelişmektedir. Bu noktada, MHP kendi tabanının bölünmesini dahi göze alarak neden böyle bir tercihte bulundu? sorusunu sormak ve analiz etmek gerekmektedir.

Öncelikle bilinmelidir ki, MHP açısından "hayır" kararı ideolojik veya ilkesel bir tutum değil, bir takım endişelerden kaynaklanan "taktik" bir tutumdur. Şöyle ki; MHP yöne- timi uzunca bir süredir, "Selçuklu coğrafyası" olarak da adlandırılan Orta Anadolu'da geleneksel milliyetçi-muhafazakâr seçmen tabanının AK Parti'ye kaydığını gözlem- lemekteydi. O nedenle sahillerde, büyük şehirlerde, Trakya ve Marmara'da yeni oy havzaları oluşturmaya çalıştı.¹ Söylemlerinin yer yer ulusalcı terminolojiye kaymasının nedenlerinden biri de budur. Bu çerçevede, MHP yönetimi milliyetçi-muhafazakâr po- litikalarla AK Parti tabanına sirayet etmeyi ve kendi oy tabanını genişletmeyi gerçekçi görmedi. Bu bir tarafa, adeta Orta Anadolu'daki kendi muhafazakâr tabanını da AK Parti'ye terk etmeyi göze aldı.

MHP yönetiminin aldığı bu kararların rasyonel bir muhasebeye dayandığını ve sonuç verdiğini söylemek mümkündür. Bu politika, MHP'nin ülkücü tabanında hasara yol

MHP'nin 12 Eylül referandumunda CHP ile aynı kulvarda ve hatta vesayetçi düzenin tasfiyesi konusunda CHP'den daha ateşli bir "hayırcı" olması, aynı zamanda parti olarak yakın geçmişte aldığı kararlarla çelişkiye düşmesine de neden olmuştur.

1. MHP'nin seçmen değiştirme ve denizlere ulaşma stratejisi hususunda ayrıntılı okuma için SETA Vakfı tarafından 29 Mart 2009 yerel seçimleri öncesinde yayınlanan "Değişim ve Süreklilik Ekseninde MHP" analizine bakılabilir.

12 Eylül referandumunda MHP'nin sergilediği tavır, 42 yıllık tarihindeki en büyük kırılmayı yaşamasına neden olmuştur ve bunun sonuçları 12 Haziran seçimlerinden sonra da yaşanmaya devam edecektir.

açşa da; MHP, kıyı şeritlerinde, Marmara'da, Akdeniz'de ve Ege'de son mahalli seçimlerde hatırı sayılır biçimde oylarını arttırmıştır. Bu da uygulanan politikanın bir dönem için sonuç verdiğini göstermektedir. Referandumda "hayır" kampanyası yürütmek de böyle bir temel strateji değişikliğinin eseridir.

MHP kendi kimyasına ve geleneksel tavırlarına uygun olarak 12 Eylül'de "evet" demiş olsaydı nasıl bir sonuç çıkacaktı?

1. Referandumdan yüzde 70'in üzerinde bir "evet" sonucu çıkacaktı ve bu büyük ölçüde AK Parti'nin başarısı olarak anılacaktı.
2. MHP'nin muhafazakâr eğilimli oyları referandum süresince AK Parti'ye yaklaşacak belki de yapışacaktı.

Peki, "hayır" demekle neyi murat etmiş olabilir?

1. AK Parti oyu diye algılanacak "evet" oylarını mümkün olan en alt seviyeye çekmek MHP açısından tercih edilen bir politika olacaktır.
2. "Evet" ve "hayır" oylarının birbirine yakın çıktığı bir tablo, aynı zamanda Türkiye'ye bir iktidar alternatifi göstermiş olacaktır; böyle bir seçeneğin olması MHP'yi özellikle AK Parti ile arası iyi olmayan güç merkezlerinin gözünde değerli hale getirecektir.
3. Hepsinden önemlisi, MHP'nin yöneldiği yeni oy havzalarındaki ulusalcı duyarlılıkla iletişim kurmasını sağlayacak, diğer bir deyişle oralardaki duyarlılıklarla ters düşmeyecek bir pozisyonda duracaktır.

Sonuç olarak, referanduma yönelik politikasını belirlerken MHP'nin bu akıl yürütmele- re başvurduğu söylenebilir. Ancak tüm bu yönelişlerin asıl sebebinin MHP'nin muhafazakâr- milliyetçi kulvarda AK Parti'yle rekabeti göze alamaması olduğunu düşünmek de mümkündür. 12 Eylül referandumunda MHP'nin sergilediği tavır, 42 yıllık tarihindeki en büyük kırılmayı yaşamasına neden olmuştur ve bunun sonuçları 12 Haziran seçimlerinden sonra da yaşanmaya devam edecektir.

IV. MHP NEDEN OY KAYBEDİYOR?

Son dönemlerde anket şirketlerinin yapmış olduğu bütün çalışmalarda MHP'nin oy oranı yüzde 9,5 ile yüzde 12 aralığında görülmektedir. Bu sonuçlar yöneticileri tarafından tepkiyle karşılanırsa da MHP oylarında gözle görülür bir düşüşün olduğu açıktır. 2007 genel seçimlerinde yüzde 14,3, 2009 mahalli seçimlerinde ise yüzde 16,1 gibi bir oy yüzdesine ulaşan MHP şimdi neden baraj etrafında riskli bir yerde bulunuyor?

Türk siyasetinde yaşanan ani değişimler iyi analiz edilirse MHP'deki bu oy kaybını izah etmek kolaylaşacaktır. İlk olarak MHP'nin klasik Orta Anadolu'daki milliyetçi-muhafazakâr seçmeninden kopuşunu görmek gerekir. MHP kendi klasik seçmenini AK Parti'ye kaptırdığını ve AK Parti'yle rekabet edemeyeceğini düşünerek söylemini ve siyasi tavırlarını büyük şehirler ve kıyı bölgelerden oy devşirme amaçlı olarak dizayn etmiş görünüyor. MHP, bu çerçevede, daha ulusalcı bir söylem ve politikayı benimsemiş ve referandumdaki tutumuyla bu politika değişikliğini göstermiştir. Yukarıda ifade edildiği üzere, bu yeni stratejisinde de başarılı olduğu söylenebilir.

Ancak bu stratejinin sonuç verme şartlarından birisi, CHP'nin başında Deniz Baykal gibi partiyi küçülten, AK Parti'den hazzetmeyen seçmene ümit vermeyen birinin olmasıydı. 2010 yılında patlayan ve Deniz Baykal'ı CHP liderliğinden tasfiye eden kaset skandalı, bir bakıma, MHP'nin Ege, Marmara ve Akdeniz'de ulusalcı duyarlılıkları olan ama CHP'den de ümidini kesmiş seçmeni vakumlama stratejisini boşa çıkarmış gözük-mektedir. Baykal'ın yerine CHP Genel Başkanı olan Kılıçdaroğlu kamuoyunun tanıdığı, beğendiği bir isim olması hasebiyle, CHP'nin mevcut ve potansiyel tabanında bir he-yecan fırtınası estirmiş durumdadır.

Bu çerçevede, CHP'den MHP'ye transfer olan yüzde 5'lik bir oy, kısa bir sürede tekrar ümit vermeye başlayan Kılıçdaroğlu CHP'sine dönmüş durumdadır. AK Parti'den ra-hatsız olan ama Baykal CHP'sinde de aradığını bulamayan seçmenler, AK Parti'nin kar-şısında güçlü bir partinin oluşması arzusuyla, Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığından sonra, MHP'den ayrılarak CHP'ye yönelmiş durumdadırlar.

2002, 2004, 2007, 2009 seçimlerinde MHP'nin aldığı oylar ve Kılıçdaroğlu Genel Ba-şkan olana kadar ki sürede yapılan anket sonuçları yan yana konulduğunda MHP'nin yakın dönem seçmen hareketliliği net bir biçimde ortaya çıkacaktır. Bu çerçevede, bir hususu tespit etmek gerekiyor: Şu anda MHP'yi baraj altına iten temel dinamik AK Parti değil, Kılıçdaroğlu CHP'sidir. Kılıçdaroğlu'nun bizzat Tayyip Erdoğan üzerinden kurguladığı kutuplaşma siyaseti, MHP'nin bir bakıma içini boşaltmakta, son dönemde uyguladığı stratejiyi işe yaramaz hale getirmektedir. MHP şu anda kendi klasik seç-meninin bir bölümünün terk ettiği, özenle MHP saflarına kattığı ulusalcı seçmenin ise neredeyse tümüyle CHP'ye yöneldiği bir parti görünümündedir.

Devlet Bahçeli'nin son günlerde, CHP liderinin yaptığı türden AK Parti ve Başbakan Erdoğan'la partisini kutuplaştırma amaçlı sert söylemler geliştirmesini, siyasetin bu iç ilişkiler düzenini kavramış olmasına bağlamak mümkündür.

AK Parti'den rahatsız olan ama Baykal CHP'sinde de aradığını bulamayan seçmenler, AK Parti'nin karşısında güçlü bir partinin oluşması arzusuyla, Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığından sonra, MHP'den ayrılarak CHP'ye yönelmiş durumdadırlar.

VI. MHP'NİN MEVCUT SEÇMEN PROFİLİ

Partilerin seçmen profilleri üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan KONDA Araştırma Şir-keti Genel Müdürü Bekir Ağırdir MHP'nin seçmen profilinin belirgin özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

MHP seçmeninin en belirgin özelliklerinden ilki MHP'nin erkeklerin partisi olma-sıdır. Bu karakteristik özellik yeni bir durum da değil. 2007 Seçimleri öncesinde de bu durum oldukça belirgindi.

MHP seçmeninin üçte ikisinden fazlası (yüzde 69) erkekler iken, kadınlar yüzde 31 oranındadır. MHP seçmeninin en belirgin ikinci demografik karakteristiği lise mezunlarının ağırlıklı olduğu bir tabana sahip oluşudur. MHP'lilerin yüzde 42'si lise altı eğitilmiş iken yüzde 41'i lise, yüzde 17'si üniversite eğitilmiştir.

Seçmenlerin yüzde 39'u çalışırken MHP seçmenlerinin yüzde 51'i çalışıyor. Ev kadınları toplam seçmen içinde yüzde 35 dolayında iken, MHP seçmeni arasın-da yüzde 19 oranında. MHP seçmeni arasında öğrenciler ve işsizler ülke ortala-masından daha yüksek oranlarda temsil ediliyor. Çalışanların yaptıkları iş veya çalıştıkları sektör bazında bakıldığında ise ülke ortalamasında yüzde 4 olan dev-let memurları MHP seçmeni içinde yüzde 9 oranındadır. Ülkede yüzde 5 olan

MHP Türk siyasetinin önemli partilerinden birisidir. Türkiye'nin siyasi şartlarında pozitif milliyetçiliği benimsemiş, barışçı, demokrat bir MHP'ye her zaman ihtiyaç vardır. MHP'nin varlığıyla Türkiye sosyolojisini düzenleyici ve dengeleyici bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

beyaz yakalı özel sektör çalışanları MHP'de yüzde 7, ülkede yüzde 12 olan işçiler MHP'de yüzde 16, ülkede yüzde 7 olan küçük esnaf MHP'de yüzde 9 oranındadır.

MHP oyunun yüzde 21'i Akdeniz, yüzde 16'sı Batı Anadolu, yüzde 15'i Ege ve yüzde 11'i İstanbul bölgelerinden gelmektedir. Yani seçmenin toplamda yüzde 57'si var iken MHP oyunun yüzde 63'ünü bu dört bölgeden alıyor. Kürt meselesinin en derin yaşandığı üç doğu bölgesindeki seçmen toplam seçmen içinde yüzde 14 iken, MHP oyunun yüzde 6'sı bu bölgeden geliyor.

MHP Kürtlerden ve Alevilerden hiç oy alamıyor ya da kendi oyu içinde bu iki kesim yok denecek kadar az.

Hayat tarzları üzerinden bakıldığında MHP geleneksel muhafazakârların partisi gibi görünüyor. Toplumun yüzde 30'unu oluşturan modernler, MHP oyunun yüzde 34'ünü, toplumun yüzde 41'ini oluşturan dindar muhafazakârlar MHP oyunun yüzde 21'ini getiriyor (Konda Barometresi Bulgu Serisi; 24 Mart 2011).

Bu verilerden hareketle, MHP'nin geleneklerden beslenen muhafazakârların, Orta Anadolu, Akdeniz ve Batı Anadolu'daki geleneksel hayatın ağırlıklı olduğu kentlerdeki orta sınıfların partisi olduğunu söylemek mümkündür.

VII. 12 HAZİRAN'DA MHP'Yİ NE BEKLİYOR?

MHP Türk siyasetinin önemli partilerinden birisidir. Türkiye'nin siyasi şartlarında pozitif milliyetçiliği benimsemiş, barışçı, demokrat bir MHP'ye her zaman ihtiyaç vardır. MHP'nin varlığıyla Türkiye sosyolojisini düzenleyici ve dengeleyici bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Ancak, MHP kendisine atfedilen önemle mütenasip olmayan yanlış stratejiler, yanlış tercihler ve hatalı söylemler benimseyerek çekirdek kadrosu da dâhil, üzerinde oturduğu zemine ciddi hasar vermiştir. Buna rağmen, önümüzdeki seçimde MHP'nin TBMM'ye temsil gücü olan bir parti olarak girmemesi Türkiye siyaseti için bir kayıp olacaktır. Ancak, seçimlere çok kısa bir süre kala, uzunca bir süredir yapılan hataları telafi etmek çok mümkün görünmemektedir.

12 Haziran'da yüzde 10 barajının altında kalmış bir MHP'de şüphesiz sarsıntılı bir dönem başlayacaktır. Böyle bir sonucun MHP üzerinde travmatik bir etkisi olacak ve muhtemeldir ki bir yönetim değişikliği yaşanacaktır. Bu durumda MHP'nin ideolojik yapılanmasının da ele alınacağı ve partinin sert bir milliyetçilik tanımı üzerine oturacağı beklenmelidir.

Yine aynı şekilde barajı aşacak başarıyı göstermesi halinde bile, son dönemlerde sergilenen siyasi duruş ve ideolojik yaklaşımları sürdürmeyeceğini, demokrasiye yaslanan bir milliyetçiliğin esas alınacağını düşünmek mümkündür. Görünen o ki, 12 Haziran seçimleri bir taraftan MHP için çok zor geçen bir seçim olma özelliğini taşıyacak, diğer taraftan da MHP'nin kader çizgisinde çok derin ve belirleyici etkiler meydana getirecektir.

VIII. MHP LİSTELERİNİN KARAKTERİ

12 Haziran seçimlerine giderken partilerin hazırladıkları milletvekili listelerinde yaptıkları tercihler önem taşımaktadır. Listelerin karakteri bir bakıma partilerin karar

alıcılarının kafalarındaki siyasi stratejinin de ipuçlarını verir. Bu açıdan bakıldığında, MHP'nin milletvekili listesi, MHP yönetiminin kafasındaki seçim stratejisinin ne olduğu konusunda tahmin yapmayı kolaylaştıran ipuçları sunmaktadır.

MHP lideri Devlet Bahçeli yaptığı listede, geçen dönemde birlikte görev yaptığı takım arkadaşlarıyla yola devam etme kararı vermiş gözükmektedir. Parti yönetiminde görev alanlar ki bunların bazıları geçmişte merkez sağ partilerde de yer almışlardı, liste başlarından tekrar aday gösterildiler. Bu tercihlerden Devlet Bahçeli'nin çalışma arkadaşlarından "siyasi yaratıcılık" beklemediği, öncelik verdiği konunun "uyum" olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Diğer taraftan, MHP liderinin bu liste tercihi ile mevcut siyasi görüşlerinde ve Türkiye'nin belli siyasal-sosyal meselelerinde yeni yorumlamalara, parti politikalarında yeni açılımlara yönelmeyeceği sonucu da çıkmaktadır.

MHP'nin milletvekili listelerinde ilk göze çarpan hususlardan bir diğeri, merkez sağ kökenli adaylara duyulan ilgidir. Geçmişte merkez sağda siyaset yapmış birçok aday MHP listelerinin birinci sırasına yerleştirilmişlerdir. Bilecik, Çanakkale, İstanbul 2. Bölge, Kırklareli ve Manisa gibi geçmişte merkez sağın oy deposu olan illerde eski sağ partilerin bilinen siyasetçileri MHP listelerinde birinci sıralara yerleştirilmiştir. Bu tercihlerden anlaşılmaktadır ki MHP yönetimi hâlâ varlığına inandığı eski merkez sağ oyları partisine çekmek ve bu şehirlerde partisinin oyunu maksimize etmek istemektedir.

Hiç şüphe yok ki MHP'nin listelerindeki en büyük sürpriz Balyoz davası sanığı ve tutuklusunu emekli Korgeneral Engin Alan'ın İstanbul 1. Bölge birinci sıra adaylığıdır. Listeler hazırlanmadan çok önce başlayan tartışmalara ve MHP tabanının Ergenekon, Balyoz davası sanıklarına hiç sıcak bakmamasına rağmen, MHP yönetiminin Engin Alan konusunda ısrar etmesi çeşitli değerlendirmeleri de beraberinde getirmiştir. Merak uyandıran husus, bu konudaki ısrarın MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin kişisel bir tercihi mi, yoksa önümüzdeki dönem için tasarlanan parti politikalarına uyumlu bir tercih mi olduğudur. Şayet ikincisi ise, MHP'nin önümüzdeki dönemde yeni Anayasa ve Kürt sorunu konusunda uzlaşmaz ve sert bir siyaset izleyeceğini öngörmek mümkündür.

MHP'yi Ergenekon ve benzeri yapılanmalardan uzak tutan, bu davalarda yargılananlara karşı hep mesafeli tavrını koruyan Devlet Bahçeli ve MHP'nin bu davaların sanıklarından birini listenin birinci sırasından aday göstermesini anlamak güçtür. Bugüne kadar ki yaklaşım ve tutumuna ters bu uygulamayla, örneğin, listelerinde Ergenekon davası sanıklarına yer veren CHP ile aynı kategori içerisinde yer almayı göze alması da ayrıca ilginçtir.

IX. MHP'NİN SEÇİM BEYANNAMESİ

MHP 22 Nisan 2011 tarihinde seçim beyannamesini açıklamıştır. İlk bakışta MHP'nin seçim beyannamesinin iyi bir siyasi mutfak hazırlığının eseri olduğu söylenebilir. Beynamede Türkiye'nin meselelerine dair rasyonel ve sistematik bir düşünce göze çarpmaktadır. Dikkat çeken en önemli hususlardan birisi, AK Parti gibi MHP'nin de beyannamesini 2023 perspektifine oturtmuş olmasıdır. Bu uzun vadeli perspektifin yeni Anayasa'dan milli gelir ve istihdam vaatlerine kadar AK Parti beyannamesiyle benzer-

MHP lideri Devlet Bahçeli yaptığı listede, geçen dönemde birlikte görev yaptığı takım arkadaşlarıyla yola devam etme kararı vermiş gözükmektedir. Parti yönetiminde görev alanlar ki bunların bazıları geçmişte merkez sağ partilerde de yer almışlardı, liste başlarından tekrar aday gösterildiler.

MHP, hem Orta Anadolu'daki milliyetçi-muhafazakâr seçmenle rabitasını muhafaza etmek hem de Akdeniz-Ege ve Trakya bölgelerinden ulusalcı duyarlılığa sahip yeni seçmen devşirmek için iki ayaklı bir siyasi strateji izlemektedir.

likleri bulunmaktadır. Örneğin, 2023 yılında MHP de kişi başına 25 bin dolarlık bir milli gelir öngörmektedir. Ayrıca yüzde 7'lik bir büyüme oranı vaat edilmektedir. 2023 için öngörülen 400 milyar dolarlık ihracat rakamı da beyannamenin geneline hâkim olan ekonomik perspektifle uyumludur.

Diğer yandan MHP'nin belli konularda bilinen tutumu da beyannameye yansımıştır. Etnik bölücülük Türkiye için bir "beka sorunu" olarak ele alınmaktadır. "Terörle müzakere değil mücadele edilecektir" yaklaşımı ile MHP'nin Kürt sorununa bilinen bakışının altı yeniden çizilmiştir. MHP tüm zamanlarda olduğu gibi seçim beyannamesinde bir kez daha Kürtlerle PKK'yı kesin çizgilerle birbirinden ayırmaktadır.

MHP'nin AB konusunda dile getirdiği görüş gerçekçidir. Bu, ilişkiyi bir "kader ve kimlik sorunu" olarak görmeyen ama AB'ye tam üyeliği de temel bir hedef olarak benimseyen bir görüştür. MHP Beyannamesinin en kayda değer bölümü yeni Anayasa konusundaki görüşlerin yer aldığı bölümdür. Bu görüşler beyannameye şu cümleyle ortaya konulmuştur:

"Türkiye'nin gerçek anlamda bir 'Toplum Sözleşmesi Belgesi' niteliğinde yeni bir Anayasa'ya ihtiyacı vardır. Anayasa'nın mümkün olabilecek en geniş siyasi ve toplumsal uzlaşma temelinde ve demokratik bir tartışma zemininde hazırlanması zorunludur."

MHP'nin Anayasa konusundaki bu berrak ve net görüşü, 12 Haziran seçimlerinin ardından başlaması beklenen yeni Anayasa yapım süreci bakımından ümit verici niteliktedir.

X. KONJONKTÜREL GELİŞMELERİN MHP'YE ETKİLERİ

Analizin başında da belirtildiği gibi, MHP Orta Anadolu'da AK Parti ile rekabette zorlanan bir parti görüntüsü vermektedir. Bu nedenle MHP, hem Orta Anadolu'daki milliyetçi-muhafazakâr seçmenle rabitasını muhafaza etmek hem de Akdeniz-Ege ve Trakya bölgelerinden ulusalcı duyarlılığa sahip yeni seçmen devşirmek için iki ayaklı bir siyasi strateji izlemektedir.

Birincisi, öncelikli olarak siyasi duruşunu Kürt meselesine çıpalanmış bir anlayış belirgin bir biçimde göze çarpmaktadır. Bu durum, neredeyse diyalektik bir işleyişle, kabaran ve sertleşen Kürt siyasetinin Türkiye'nin batısında MHP'nin seçmen tabanını genişlettiği yönündeki inancın MHP'de de kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu görüşün gerçekçi bir yanının olduğunu düşünmek mümkündür. Buradan hareketle sorulması gereken soru şudur: Son Yüksek Seçim Kurulu kararı ve hemen ardından Güneydoğu'da yaşanan olaylar acaba MHP seçmen tabanında bir genişleme yaratmış mıdır? Böyle bir varsayımın hiç de yabana atılmayacağı açıktır. Nitekim 12 Haziran seçimleri yaklaştıkça MHP'nin baraj altı kalması ihtimali siyasi çevrelerde ve genel kamuoyunda daha az konuşulur olmuştur. Burada dikkat çeken en önemli husus, Türk milliyetçiliğini temsil eden MHP ile Kürt Milliyetçiliğini temsil eden BDP-PKK arasında oluşan simetrik ilişkidir. Bu ilişki hiç şüphesiz içinde hem fırsatları hem de tehditleri barındıran bir ilişkidir. Bu gün için MHP'nin Türkiye siyasal yaşamındaki değerini ve pozisyonunu belirleyen esas dinamik bu ilişkidir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin benimsediği ikinci tavır daha çok taktik ağırlıklı bir siyasettir. Bu da AK Parti ile MHP arasında katı bir kutuplaşma yaratarak MHP tabanını kilitlemektedir. Bu taktik davranıştan bir diğer beklenti de şudur: Muhalefet partilerine gitmeyen veya muhalefet partilerinde yer alıp da o partileri yeterince etkili bulmayan, AK Parti'ye muhalefet potansiyeli içerisinde yer alan hatırı sayılır bir şehirli seçmen kitlesi olduğu bilinmektedir. Çok fazla politize olmuş olan bu seçmen kitlesi için en önemli kriter AK Parti'ye kimin en sert muhalefet yaptığıdır. Buradan yola çıkan MHP yönetimi, her fırsatta AK Parti ve Başbakan Erdoğan'la, zaman zaman sınırları zorlayacak biçimde, kutuplaştırıcı bir polemik arayışına girmektedir.

Başbakan Erdoğan'ın bu taktik hamlelere bazen Devlet Bahçeli'nin istediği türden karşılıklar verdiği de ayrı bir değerlendirme konusudur. Ancak son günlerde yaşanan "bozkurt-çakal, eşref-i mahlûkat-esfel-i safilin" tartışmalarının Devlet Bahçeli'nin taktik siyaset kurgusuna hizmet eden tartışmalar olduğunu belirtmekte fayda var.

SONUÇ

MHP, sözcülüğünü üstlendiği siyasi fikriyatla, Türk siyasetinde varlığını şu veya bu biçimde sürdürecektir. Yaşanan sosyal değişim süreçlerinin eseri olan bu siyasi hareket, kendisini büyütecek, toplumun geniş kesimlerini kucaklamasını sağlayacak ve hatta iktidara taşıyacak yeni değişim süreçlerine şaşırtıcı bir biçimde kayıtsız kalmıştır. Kürt meselesi, AB meselesi gibi konularda çözümden yana bir tutum benimseme ve çözüme katkı yapma gücünü devreye sokma yerine, reaksiyoner tutumlar benimsemesi MHP'yi giderek bir bölge partisi hüviyetine büründürmüştür.

MHP bugün, klasik milliyetçi muhafazakâr oy tabanını önemli ölçüde AK Parti'ye kaptırmış, çareyi Marmara, Ege ve Akdeniz gibi bölgelerde normalde CHP seçmeni olan kesimlerden oy devşirmekte bulmuş bir parti görünümündedir. Bu stratejiyle devşirdiği oyları da Kılıçdaroğlu rüzgârıyla neredeyse bir günde kaybetmiştir.

Diğer taraftan 12 Eylül referandumunda "hayır" cephesinde yer almasının getirdiği sarsıntı, bugün genel seçime giderken hâlâ devam etmektedir. Kendi tabanındaki çözümler bir yana bugün MHP ciddi bir baraj sorunuyla karşı karşıyadır.

Bu gelişmeler bütün sonuçlarıyla ortadayken MHP yönetimi kararında ısrar etmektedir. Ergenekon sanığı Engin Alan'ı aday göstermesini, kullandığı muhalefet dilini, sürdürdüğü reaksiyoner gerilim siyasetini bu hatalı siyasetin göstergeleri olarak hatırlamak mümkündür.

MHP kendi tarihine, yapısına ve Türkiye'nin özgün şartlarına uygun uzun vadeli stratejiler geliştirmek yerine, kısa vadeli kestirme sonuçlar elde etmeyi amaçlayan taktik hamlelerle meşgul olmuştur. Ancak taktik hamlelerin misyon sahibi siyasi hareketleri kalıcı başarıların sahibi yapamayacağı da bilinen bir gerçektir.

MHP seçim sonunda, baraj altında kalsa da kalmasa da, başta ideolojik yapılanmasını ve tercihlerini yeniden gözden geçirmeli, esaslı değerlendirmeler yapmalıdır.

Seçim coğrafyasını ülke geneline yayamayan bir MHP'nin Türkiye partisi olması mümkün değildir. Bunun için geniş, kucaklayıcı, dar milliyetçilikten kapsayıcı milliyetçiliğe yönelmiş bir parti olması zaruridir.

12 Haziran seçimleri MHP için zor geçecek bir seçim olacaktır ve bu seçimler MHP'nin geleceğini önemli ölçüde şekillendirecektir.

MHP kendi tarihine, yapısına ve Türkiye'nin özgün şartlarına uygun uzun vadeli stratejiler geliştirmek yerine, kısa vadeli kestirme sonuçlar elde etmeyi amaçlayan taktik hamlelerle meşgul olmuştur. Ancak taktik hamlelerin misyon sahibi siyasi hareketleri kalıcı başarıların sahibi yapamayacağı da bilinen bir gerçektir.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 42 yıldır Türk siyasetinde faaliyet göstermesine karşın, 20. yüzyılın başlarına kadar uzanan köklü bir ideolojik altyapıya sahiptir. Bu yarım asra yaklaşan serüven boyunca, MHP, Türkiye siyasetinde yaşanan kırılmalardan etkilenecek hem söylem hem de taban itibarıyla köklü değişimler geçirmiştir. 1980'den önce, soğuk savaşın anlamlandırdığı siyasal atmosferde, varlığını komünizm karşıtlığına hasrederek silahlı mücadeleyi içeren bir politika benimseyen MHP, 12 Eylül askeri darbesinden sonra, varlığını terör ve etnik ayrışmaya karşıtlık üzerine bina ederek, ülkücü gençleri sokaklardan uzak tutmuştur.

2002 seçimlerinde Meclis-dışında kalan MHP, 2007 seçimlerinde yeniden Meclise girmeyi başarmıştır. Seçim atmosferinde ve seçimlerden sonraki ilk bir-iki yıllık dönemde, çözümün parçası olma iddiasıyla kronik birçok meselede anahtar rolü oynayan MHP, AK Parti'nin başlattığı demokratik açılım politikasıyla bu tavrını sona erdirmiş ve negatif bir siyaset izlemeye başlamıştır.

MHP, milliyetçi gençleri sokaklardan uzak tutma konusunda yapıcı bir siyaset üretse de, Kürt meselesinde tepkisel ve negatif bir siyaset dili benimsemiştir. İç Anadolu'daki taban kaybını Batı Anadolu'daki ulusalcı tabanla telafi etmek üzere benimsediği bu tepkisel-milliyetçi politikanın bir sonucu olarak MHP, 12 Eylül 2010'daki anayasa değişikliği referandumunda takındığı "hayır" tutumuyla ciddi bir kimlik krizine girmiş ve tabanının önemli bir kesimini küstürmüştür.

Bu kriz, MHP'yi baraj sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. 12 Haziran 2011 seçimleri, MHP'nin süregelen kimlik krizini aşması için ciddi fırsatlar sunmaktadır. Ancak, milletvekili aday tercihi ve seçim kampanyasının ilk örnekleri, bu fırsatı yeterince verimli değerlendirmedini göstermektedir.

Elinizdeki analiz, MHP'nin Türkiye siyasetindeki yerini, söylem ve politika açmazlarını ve seçimlerin MHP açısından içerdiği imkân ve riskleri tarihsel bir perspektifle değerlendirmektedir.

Hüseyin KOCABIYIK

1963 yılında Konya'da doğdu. İlk-orta-lise tahsilini Konya'da, yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi DTCF'de tamamladı. AÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden yüksek lisans derecesi aldı. 1993-1994 yılları arasında profesyonel yöneticilik yaptı. 1995-1999 yılları arasında Başbakan Başdanışmanı sıfatıyla 53., 54. ve 55. Hükümetlerle çalıştı. 2002-2003 yılları arasında Afganistan'da "Devlette Yeniden Yapılanma" konularında danışmanlık görevlerinde bulundu. 2004-2006 yıllarında Politika Merkezi adlı düşünce kuruluşunun genel koordinatörlüğünü yürüttü. Gelecek Bilimi Derneği'nin kuruculuğunu üstlendi. Türk Demokrasi Vakfı yönetim kurulu üyeliği yaptı. Analitik Araştırmalar Merkezi'nin başkanlığını yürüttü. Sosyal-siyasal-ekonomik ve uluslararası ilişkilere dair 250'nin üzerinde araştırmayı yönetti. Halen Yeni Asır ve Sabah Gazetesi'nde köşe yazıları yazmaktadır.

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Reşit Galip Cd. Hereke Sokak No: 10
GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.405 61 51 | Faks : +90 312.405 69 03
www.setav.org | info@setav.org

SETA | Washington D.C. Office
1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org